

**Комуникация в университети,
методи на преподаване и изследване
Communication at Universities,
Teaching and Research Methods**

**Предимства и недостатъци на качествените
и количествените методи,
използвани в социалните науки**

Иван Ангелов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Имейл: ivanangel@feb.uni-sofia.bg

Абстракт: През последните десетилетия полемиката, свързана с използването на количествени и качествени методи в социалните науки, заема централно място в академичните среди. Несъвместимостта на количествените и качествени похвати и процедури постепенно еволюират в посока установяване на несъвместимост на по-фундаменталните епистемологични предположения за количествени и качествени парадигми. С използването на аргументи от философията на социалните науки и теории за социалните изследвания, настоящата статия се стреми едновременно да разшири обхвата на дебата за парадигмите и да покаже предимствата и недостатъците на количествените и качествени методи в социалните науки, което да послужи за ориентир на представителите на академични общности, проектни екипи и изследователи при избора им на подходящи за целите на техните изследвания методи.

Ключови думи: качествени, количествени, методи.

**Advantages and disadvantages of quantitative and
qualitative methods used in social sciences**

Ivan Angelov

Sofia University “St. Kliment Ohridski”
E-mail: ivanangel@feb.uni-sofia.bg

Abstract: Over the past decades, the controversy regarding the use of quantitative and qualitative methods in social sciences has taken a central place in academic discussions. The incompatibilities of quantitative and qualitative methods and procedures have gradually evolved towards the establishment

of incompatibilities with the more fundamental epistemological assumptions of quantitative and qualitative paradigms. Using arguments based on the philosophy of social sciences and social research theories, the current article aims to simultaneously broaden the scope of the paradigm debate and highlight the advantages and disadvantages of qualitative and quantitative methods in social sciences. This will serve as a guide for representatives of academic communities, project teams and researchers in their selection of appropriate methods for the purposes of their research.

Keywords: qualitative, quantitative, methods.

Въведение

Един от основните критерии за адекватност на избрания метод за всяко изследване е доколко той отговаря на естеството на изследвания обект и проблем. Използването на метод при събиране и анализ на резултатите превръща познанието от всекидневно в научно. Според Кърк и Милър (Kirk & Miller, 1986) „Изходните допускания при търсенето на обективност са прости. Някъде навън съществува свят на емпиричната действителност. Начинът, по който възприемаме и разбираме този свят, до голяма степен зависи от нас, но светът не би допуснал като равностойни всички свои тълкувания.“ [1]

Адекватният избор на качествени и/или количествени методи при обработката на данни в социалните науки отразява както богатството на идеи, така и тяхната систематизация и ориентираност към конкретна специализация.

Особености на качествените и количествените методи

Според типа на получаваната информация и начина, по който се осъществява събирането на данните, методите за изследване и анализ най-общо могат да бъдат разделени в две големи групи – количествени и качествени. Всеки от тези два типа методи за събиране на данни има своите предимства, но и своите евристични ограничения, поради което изборът на метод е от особена важност в процеса на реализиране на емпирично проучване с определен проблем. В посока формиране на умения за провеждане на изследвания от страна на магистрите, в помагалото „Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства“ са изведени етапите и стъпките за реализация, методите, организирането на проучванията, създаването на структура, редактирането на равнище научен стил и език, цитирането и др. Същевременно публикациите имат отношение и към академичната комуникация. [2]

Жельо Владимиров като автор на публикации в помагалото обосновава извода, че „Качествените и количествените изследователски методи включват: исторически преглед и анализ; фокус групи; изследване на случаи; наблюдение; полеви (лабораторни) експерименти; интервюта (лични, чрез Имейл, телефон, онлайн); емпирични изследвания чрез анкети (surveys). Изборът на метод за събиране на данни зависи от това какъв **тип данни** са ни нужни за **конкретния** изследователски проблем и до какви данни ще имаме **достъп**. Главната разлика между качествено и количествено изследване не е „качеството на изследването“, а „процедурата“. [3]

Важно е да се уточни, че в широкото разбиране на академичната комуникация и научните изследвания се включват както методите, така и софтуерите, които се използват за реализиране на проучванията. Не по-малко важно е да се осъществи анализът и да се представят резултатите от него. В тази посока работят редица учени.

Зорница Ганева (2016) представя своята позиция във връзка с изследванията, а именно че самата обработка на данните се извършва посредством използването на специализирани софтуерни продукти. Според нея при количествените изследвания най-често данните се обработват с помощта на Microsoft EXCEL или SPSS. [4] Обосновката на авторите Марк Саудер, Филип Левис и Адриан Торнхил (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2012) относно софтуерите и изследванията заслужава да бъде разгледана. Според тях за анализ на качествени данни изключително полезен се явява компютеризираният софтуер (CAQDAS), който може да помогне при организацията на данните, теоретизирането и системно записване на мислите. [5]

Количествените и качествени методи се различават и по целта и задачите, които си поставят. Докато при качествените методи инструментариумът в общия случай е само рамкиран и целта на изследването е именно идентифицирането на съдържателните въпроси при анализа на изследователския проблем, при количествените методи параметрите на изследването са предварително зададени.

Много често непознаването на спецификата на тези два основни метода за събиране на информацията за нуждите на проучването води до противопоставянето на резултатността, евристичния потенциал и методическите ограничения на количествените и качествени изследвания.

Предимства и недостатъци на качествените и количествените методи

Познаването на предимствата, недостатъците и ограниченията на тези основни методи за събиране на информация и ясното дефиниране на изследователския проблем на провежданото проучване могат да отговорят най-точно на въпроса за избора на метод. Прецизността на обосноваването на избор на съответния изследователски метод налага извършването на сравнителен анализ на основните предимства и недостатъци на количествените и качествени методи, използвани в социалните науки.

Сравнението на двата метода в съчетание със специфичните цели и предмет на изследването ще отговорят на въпроса кой тип метод за събиране на данни е най-подходящ в конкретния случай. По-долу последователно са отразени предимствата и недостатъците на количествените и качествени методи в социалните науки (виж Табл. 1 и 2).

Табл. 1. Предимствата и недостатъците на количествените и качествени методи, използвани в социалните науки

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ	КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ
ПРЕДИМСТВА	ПРЕДИМСТВА
Качествените изследвания могат да разширят изследователските хипотези за обекта и предмета на изследването като същевременно генерират нови идеи и осигурят по-голяма дълбочина на интерпретацията на резултатите. Акцентът е върху нюансите на изследвания проблем и изучаването в дълбочина на основните му характеристики. Поради тази причина използването на качествени методи често предхожда извършването на количествено изследване с основна цел генериране на изследователски хипотези.	Резултатите от изследване на представителна извадка на генералната съвкупност позволяват екстраполирането на резултатите от проучването с определен дял на грешка върху цялата популация и извършването на генерални обобщения за изследваните процеси.
Обикновено реализацията на качествени изследвания е свързана с по-малък финансов ресурс поради ограничения брой изследвани обекти.	Позволява сравнимост на резултатите от различни изследвания, когато са проведени по една и съща методология, и извършване на ретроспективен анализ на изследваните процеси.

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ	КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ
ПРЕДИМСТВА	ПРЕДИМСТВА
Много често при провеждане на качествени изследвания изследователят пряко участва в процеса на провеждане на проучването, докато при количествените изследвания по-често се реализират от анкетьори/интервюери и изследователят е страничен наблюдател на процеса.	Количествените изследвания могат да осигурят валидни и надеждни резултати за основните характеристики на целевата група.
Някои типове качествени изследвания (напр. груповата дискусия) позволяват сблъсък на гледните точки на обектите на изследването и подпомагат изследователя при интерпретиране на резултатите по отношение на различните целеви групи, попадащи в обхвата на изследването. (Ghuri & Cronhaug, 2002, 109–110) [6]	Резултатите от проведените количествени изследвания позволяват проверка на изследователските хипотези.
Качествените методи спомагат за идентифицирането на причинно-следствени връзки на изследваните явления.	Количествените изследвания позволяват класифицирането на общите характеристики на изследваните обекти.

Табл. 2. Недостатъците на количествените и качествени методи, използвани в социалните науки

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ	КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ
НЕДОСТАТЪЦИ	НЕДОСТАТЪЦИ
Резултатите от качествените изследвания не могат да бъдат екстраполирани върху цялата съвкупност.	Често реализирането на количествени изследвания е свързано със значителен финансов ресурс, доколкото, особено при представителни извадки, подборът на респондентите трябва да бъде изключително прецизен и да отговаря на определени изисквания.
Резултатите от качествени изследвания не позволяват извършването на сравнителен анализ по основните индикатори с други периоди или групи на изследването.	В общия случай резултатите осигуряват на изследователя представа за количественото измерение на изследваните индикатори, чрез които проблемът е операционализиран, без възможност за вникване в дълбочината на проучваните процеси.

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ	КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ
НЕДОСТАТЪЦИ	НЕДОСТАТЪЦИ
<p>Провеждането на качествени изследвания изисква инвестирането от страна на изследваните лица на по-големи ресурси (отделено време, осигуряване на необходимата информация и пр.) и наличието на теренни изследователи, които да бъдат запознати с дълбочината на изследвания проблем. (Cooper & Schindler 2014) [7]</p>	<p>Доколкото формирането на хипотеза рядко може да бъде еднозначно още в самото начало на процеса на провеждане на проучването, при използването на количествени методи съществува риск работната хипотеза да се промени и предефинира в процеса на изследването. Промяната на хипотезите по време на провеждане на проучването прави неизползваеми всички реализирани до момента анкети, интервюта и пр. (Харалампиев 2012) [8], (Харалампиев 2018) [9] (Калинов 2001) [10]</p>

Заклучение

Използването на изследователските методи е изключително важно, тъй като с тяхна помощ се разработват и използват подходи, които в много отношения съответстват на това, което всички редовно правим в ежедневието. Колкото и да са ограничени познанията ни за науката и изследванията, ние рутинно се включваме в процесите на формулиране на идеи или представи за това защо и как работят нещата (хипотези) и виждаме дали се случват по начина, както ние очакваме от тях (тествайки тяхната правдоподобност). Такива процеси ни помагат интуитивно да подберем подходящите изследователски методи и какво потенциално можем да постигнем чрез тяхното приложение. През целия си живот ние се стремим да обясним и разберем какво се случва в света около нас и в някои случаи дори да го контролираме. Ние наблюдаваме какво се случва, понякога дори създаваме това, което става, като същевременно използваме информация от това, което наблюдаваме, за да правим заключения.

Така очертаните предимства и недостатъци на количествените и качествени изследвания са основание множество изследователи да обосновават необходимостта от използването и на двата метода при провеждане на проучванията, съчетанието от които води до пълнота както на изследователските хипотези, така и на методите за тяхната проверка и обобщаване на резултатите за изследваната съвкупност.

Уточнение: Тази публикация е подкрепена от Министерството на образованието и науката по Националната програма за научни изследвания „Млади учени и постдокторанти“.

Цитати и бележки

- [1] Bashir, M., Afzal, M. & Azeem, M. (2008). Reliability and Validity in Qualitative Research. SAGE, January, *Pakistan Journal of Statistics and Operation Research* 4(1), DOI: 10.18187/pjsor.v4i1.59
- [2] Владимиров, Ж., Ведър, О., Давидков, Ц., Гурбалова, И., Бънкова, А., Михайлова, И., Ангелов, И. (2020). *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“. [Vladimirov, Zh., Vedar, O., Davidkov, Ts., Gurbalova, I., Bankova, A., Mihaylova, I., Angelov, I. (2020). *Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“.]
- [3] Владимиров, Ж. и др. (2020). Качествени и количествени методи за събиране на данни. Извадки – типове и размер. Данни – видове, измерване, валидиране. Обработване на количествени и качествени данни. *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“, 43–57. [Vladimirov, Zh. i dr. (2020). *Kachestveni i kolichestveni metodi za sabirane na dannii. Izvadki – tipove i razmer. Danni – vidove, izmervane, validirane. Obrabotvane na kolichestveni i kachestveni dannii. Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“, 43–57.] Владимиров, Ж. и др. (2020). Управленските методи като изследователски. Част първа: Използването в магистърските тези на управленски методи за справянето с организационен проблем и изследователската страна на този подход. *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“, 57–77. [Vladimirov, Zh. i dr. (2020). *Upravlenskite metodi kato izsledovateliski. Chast parva: Izpolzvaneto v magistarskite tezi na upravlenski metodi za spravyaneto s organizatsionen problem i izsledovatelската страна na tozi podhod*. *Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“, 57–77.]
- [4] Ганева, З. (2016). *Да преоткроем статистиката с IBM SPSS statistics*. София: Изд. Елестра. [Haralampiev, K. (2012). *Vavedenie v osnovnite statisticheski* Ganeva, Z. (2016). *Da preotkriem statistikata s IBM SPSS statistics*. Sofia: Izd. Elestra.]
- [5] Saunders, M., Lewis, Ph. & Thornhill, A. (2012). *Research methods for business students*, 7th Ed. Pearson Education Limited, 619.
- [6] Ghauri, P. & Gronhaug, K. (2002). *Business Research Methods in Business Studies: A Practical Guide* (2nd ed.). Sydney: Prentice Hall.
- [7] Cooper, D. R. & Schindler, P. S. (2014). *Business Research Methods*. 12th edition. Printed in USA: McGraw-Hill/Irwin.

- [8] Харалампиев, К. (2012). *Въведение в основните статистически методи за анализ*. второ издание. София: ИК „Балон“. [Haralampiev, K. (2012). *Vavedenie v osnovnite statisticheski metodi za analiz*. vtoro izdanie. Sofia: IK „Balon“.]
- [9] Харалампиев, К. (2018). Използване на бейсовска статистика за статистически изводи при непредварителни извадки (през примера на изследването на отпадащи студенти в бакалавърска степен на обучение във Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“), *Реторика и комуникации*, бр. 36, 1–9, последно посещение на 10.08.2020. [Haralampiev, K. (2018). *Izpolzvanе na beysovсka statistika za statisticheski izvodi pri nepredvaritelni izvadki (prez primera na izsledvaneto na otpadashti studenti v bakalavarska stepen na obuchenie vav Filosofskia fakultet na Sofiyskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“)*, *Retorika i komunikatsii*, br. 36, 1–9, posledno poseshtenie na 10.08.2020.]
- [10] Калинов, К. (2001). *Статистически методи в поведенческите и социалните науки*. София: Нов български университет. [Kalinov, K. (2001). *Statisticheski metodi v povedencheskite i sotsialnite nauki*. Sofia: Nov balgarski universitet.]

Библиография

- Владимиров, Ж., Ведър, О., Давидков, Ц., Гурбалова, И., Бънкова, А., Михайлова, И., Ангелов, И. (2020). *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“. [Vladimirov, Zh., Vedar, O., Davidkov, Ts., Gurbalova, I., Bankova, A., Mihaylova, I., Angelov, I. (2020). *Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“.]
- Владимиров, Ж. и др. (2020). Качествени и количествени методи за събиране на данни. Извадки – типове и размер. Данни – видове, измерване, валидиране. Обработване на количествени и качествени данни. *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“, 43–57. [Vladimirov, Zh. i dr. (2020). *Kachestveni i kolichestveni metodi za sabirane na dannii. Izvadki – tipove i razmer. Dannii – vidove, izmervane, validirane. Obrabotvane na kolichestveni i kachestveni dannii. Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“, 43–57.]
- Владимиров, Ж. и др. (2020). Управленските методи като изследователски. Част първа: Използването в магистърските тези на управленски методи за справянето с организационен проблем и изследователската страна на този подход. *Магистърска теза – теория, практика, предизвикателства*. София: Университетско издателство СУ „Кл. Охридски“, 57–77. [Vladimirov, Zh. i dr. (2020). *Upravlenskite metodi като izsledovatelски. Chast parva: Izpolzvaneto v магистърските тези на управленски методи за справянето s organizatsionen problem i izsledovatelската страна на този podhod. Magistarska teza – teoria, praktika, predizvikelstva*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo SU „Kl. Ohridski“, 57–77.]

- Ганева, З. (2016). *Да преоткрием статистиката с IBM SPSS statistics*. София: Изд. Елестра. [Haralampiev, K. (2012). *Vavedenie v osnovnite statisticheski* Ganeva, Z. (2016). *Da preotkriem statistikata s IBM SPSS statistics*. Sofia: Izd. Elestra.]
- Калинов, К. (2001). *Статистически методи в поведенческите и социалните науки*. София: Нов български университет. [Kalinov, K. (2001). *Statisticheski методи v povedencheskite i sotsialnite nauki*. Sofia: Nov balgarski universitet.]
- Харалампиев, К. (2012). *Въведение в основните статистически методи за анализ*. Второ издание. София: ИК „Балон“. [Haralampiev, K. (2012). *Vavedenie v osnovnite statisticheski методи за analiz. vtoro izdanie*. Sofia: IK „Balon“.]
- Харалампиев, К. (2018). Използване на бейсовска статистика за статистически изводи при непредварителни извадки (през примера на изследването на отпадащи студенти в бакалавърска степен на обучение във Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“), *Реторика и комуникации*, бр. 36, 1–9, последно посещение на 10.08.2020. [Haralampiev, K. (2018). *Izpolzvanе na beysovска statistika za statisticheski izvodi pri nepredvaritelni izvadki (prez primera na izsledvaneto na otpadashti studenti v bakalavarska stepen na obuchenie vav Filosofskia fakultet na Sofiyskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“)*, *Retorika i komunikatsii*, br. 36, 1–9, posledno poseshtenie na 10.08.2020.]
- Bashir, M., Afzal, M. & Azeem, M. (2008). Reliability and Validity in Qualitative Research. SAGE, January, *Pakistan Journal of Statistics and Operation Research* 4(1), DOI: 10.18187/pjsor.v4i1.59
- Cooper, D. R. & Schindler, P. S. (2014). *Business Research Methods*. 12th edition. Printed in USA: McGraw-Hill/Irwin.
- Ghauri, P. & Gronhaug, K. (2002). *Business Research Methods in Business Studies: A Practical Guide* (2nd ed.). Sydney: Prentice Hall.
- Saunders, M., Lewis, Ph. & Thornhill, A. (2012). *Research methods for business students*, 7th Ed. Pearson Education Limited, 619.

Ръкописът е изпратен на 12.06.2020 г.

Рецензиране от двама независими рецензенти: от 25.07.2020 до 17.08.2020 г.

Приемане за публикуване: 20.08.2020 г.

Manuscript was submitted: 12.06.2020.

Double Blind Peer Reviews: from 25.07.2020 till 17.08.2020.

Accepted: 20.08.2020

Брой 45 на сп. „Реторика и комуникации“, октомври 2020 г. се издава с финансова помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НП1/39 от 18 декември 2019 г.

Issue 45 of the Rhetoric and Communications Journal (October 2020) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP1/39 of December 18, 2019.